

رابطه بین سلامت سازمانی و مسئولیت پذیری اجتماعی با نقش میانجی خوش بینی تحصیلی در معلمان

ام کلثوم جعفری^۱، ابوالقاسم بریمانی^۲

چکیده

مسئولیت پذیری اجتماعی به عنوان یک امر مهم و ضروری در سازمان ها محسوب می شود که به موجب آن سازمان ها در فعالیت های خود و در تعاملاتشان با ذی نفعان، به صورت ارادی و داوطلبانه، به دغدغه های محیطی و اجتماعی افراد توجه می کنند. هدف از مطالعه حاضر رابطه بین سلامت سازمانی و مسئولیت پذیری اجتماعی با نقش میانجی خوش بینی تحصیلی معلمان بوده است. روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی و از نوع مطالعات کاربردی است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه معلمان مقطع ابتدایی شهر بهشهر در سال تحصیلی ۹۹-۹۸ به تعداد ۱۸۰ نفر بوده است. نمونه آماری به تعداد ۱۲۳ نفر و با استفاده از جدول کرجسی و مورگان و به شیوه نمونه گیری تصادفی طبقه ای بر حسب جنسیت انتخاب شدند. جهت جمع آوری داده ها از سه پرسش نامه استاندارد سلامت سازمانی هوی و فیلدمن (۱۹۹۶)، مسئولیت پذیری اجتماعی کارول (۱۹۹۱) و خوش بینی تحصیلی بیرد و همکاران (۲۰۱۰) استفاده شده است. به منظور تحلیل داده های حاصله، از مدل یابی معادلات ساختاری با کمک روش حداقل مربعات جزئی با استفاده از نرم افزار آماری پی ال اس استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد که بین سلامت سازمانی و خوش بینی تحصیلی با مسئولیت پذیری اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد و مقدار 0.308 درصد از مسئولیت پذیری اجتماعی و 0.351 درصد از خوش بینی تحصیلی توسط سلامت سازمانی تبیین می شود و متغیر خوش بینی تحصیلی اثر میانجی بر رابطه بین سلامت سازمانی و مسئولیت پذیری اجتماعی را دارد. هم چنین شاخص های برازندگی مدل حاکی از آن است که مدل ارائه شده از پرازش مناسبی برخوردار است.

واژه های کلیدی: سلامت سازمانی، مسئولیت پذیری اجتماعی، خوش بینی تحصیلی، معلمان

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۱/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۹/۱۲

^۱ فارغ التحصیل کارشناسی ارشد، رشته مدیریت آموزشی، واحد نکا، دانشگاه آزاد اسلامی، نکا، ایران

^۲ استادیار گروه مدیریت آموزشی، واحد نکا، دانشگاه آزاد اسلامی، نکا، ایران. (نویسنده مسئول). ایمیل:

مقدمه

مسئولیت‌پذیری اجتماعی^۱ از جمله مهم‌ترین عناصر فلسفه وجودی سازمان‌ها شناخته شده است، به نحوی که اهمیت دادن به رعایت آن نه تنها احتمال ارتقای تعهد سازمانی را به همراه دارد، بلکه رضایت ذی‌نفعان خارج از سازمان را برای مشروعیت بخشیدن به سازمان تقویت می‌کند. مسئولیت اجتماعی سازمان موضوع حساسیت‌برانگیز و عامل اساسی بقای هر سازمانی محسوب می‌شود. سازمان‌های سرآمد به‌عنوان سازمان‌هایی پاسخگو، برای شفافیت و پاسخگویی به ذی‌نفعان خود در قبال عملکردشان باید تعهدات خود به مسئولیت اجتماعی را از طریق ارزش‌های خویش ابراز دارند و اطمینان حاصل کنند که این تعهدات در سراسر سازمان جاری می‌شوند و به این ترتیب مسئولیت‌پذیری اجتماعی برای آنان مزایای دو جانبه‌ای خواهد داشت به طوری که هم سازمان از رویکرد اخلاقی‌تر و منسجم‌تر خود نفع می‌برد و هم جامعه و طرف‌های ذینفع نیز نظر و برداشت بهتری از عملکرد و نقاط قوت سازمان خواهند داشت (کوهی، ۱۳۹۵). در واقع همان‌گونه که هر فردی مسئول رفتار خود است و چنانچه از طرف وی صدمه‌ای به دیگران وارد شود باید پاسخگو باشد، سازمان‌ها نیز از این قاعده مستثنی نیستند و باید پاسخگویی تأثیرات اجتماعی نامطلوب خود بوده و در قبال جامعه مسئولیت‌پذیر باشند. مسئولیت‌پذیری اجتماعی به‌عنوان گستره‌ای منظم از راهبردها و فعالیت‌هایی تعریف می‌شود که طی آن سازمان به ایجاد و استمرار روابط مناسب با ذی‌نفعان مختلف و مراقبت از محیط‌زیست می‌پردازد. مسئولیت اجتماعی به‌عنوان امری مهم که به موجب آن سازمان‌ها در فعالیت‌های خود به دغدغه‌های محیطی و اجتماعی توجه می‌کنند و در تعاملاتشان با ذی‌نفعان، به صورت ارادی و داوطلبانه، مسائل محیطی و اجتماعی را در نظر می‌گیرند. مسئولیت اجتماعی مجموعه وظایف و تعهداتی است که سازمان باید در جهت حفظ و کمک به جامعه‌ای انجام دهد که در آن فعالیت می‌کند؛ در واقع این مفهوم بیانگر تعهد و تکلیف مدیریت به انجام کارهایی است که حافظ و ارتقادهنده رفاه جامعه و علائق سازمان باشد. مسئولیت اجتماعی هم‌چنین دربرگیرنده تعهد سازمان‌ها به بهبود زندگی کارکنان و خانواده‌های آن‌ها است و روشی است که سازمان‌ها به وسیله آن رویکردهای اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی را با ارزش‌ها، فرهنگ، استراتژی‌ها، ساختار تصمیم‌گیری و شیوه‌های عملیاتی خود، به شکلی شفاف و قابل حسابرسی یکپارچه می‌کنند و در نتیجه

---

1. Social Responsibility

رابطه بین سلامت سازمانی و مسئولیت-پذیری اجتماعی با نقش میانجی خوش‌بینی تحصیلی در معلمان....119

فرایندها و رویه‌های بهتری را در درون سازمان خود جاری می‌کنند و به این ترتیب ثروت می‌آفرینند و جامعه را بهبود می‌بخشند (زندى، موسوی جد، سیف‌پناهی و راستاد، ۱۳۹۴). بدون شک، چنان‌چه معلمان خود را نسبت به رویدادها، اتفاقات و چالش‌های مختلف در مدرسه مسئول بدانند و هریک از آن‌ها در محدوده مسئولیت و وظیفه شغلی خویش در حل این چالش‌ها تلاش نمایند، بسیاری از مسائل و مشکلات فراگیران آموزشی در مدارس کاسته خواهد شد. مدارس برای آن‌که بتوانند وظیفه خود را در برابر جامعه به نحو مطلوبی انجام دهند، لازم است برای بهبود مسئولیت‌پذیری اجتماعی در معلمان اهمیت ویژه‌ای قائل شوند. مسئولیت‌پذیری اجتماعی در ابعاد مختلف تحت تأثیر عواملی نظیر سبک مدیریت، تعهد سازمانی، فرهنگ سازمانی، سلامت سازمانی و ارزش‌های حاکم بر جامعه، قرار می‌گیرد. با توجه به این‌که انگیزه‌های اعتقادی و مذهبی نقش مهمی در توجه به جنبه‌های بشردوستانه مسئولیت‌پذیری اجتماعی کسب‌وکارها ایفا می‌کند، طبیعی است که سازمان‌ها و موسسات آموزشی در راستای تقویت مسئولیت‌پذیری به وظایف خود عمل نمایند (کوهی، ۱۳۹۵). بنابراین با انجام این پژوهش می‌توان وضعیت موجود مسئولیت‌پذیری اجتماعی در معلمان را شناخت و برنامه‌های لازم را برای افزایش این ویژگی در معلمان را در نظر گرفت. هم‌چنین با انجام این تحقیق می‌توان به مسئولان آموزش و پرورش پیشنهاد داد که در راستای مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان چه اقدام‌هایی انجام دهند تا بر اساس آن کمیت و کیفیت پیامدها، بروندادها، نتایج و تأثیر سلامت سازمانی و خوش‌بینی تحصیلی بر میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی در معلمان مشاهده و ارزیابی شود. با توجه به مطالب مطرح شده، این پژوهش در صدد پاسخگویی به این سؤال بوده است که آیا بین سلامت سازمانی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی با نقش میانجی خوش‌بینی تحصیلی در معلمان رابطه وجود دارد؟ یکی از متغیرهایی که با مسئولیت‌پذیری اجتماعی ارتباط دارد و در این پژوهش مورد مطالعه قرار گرفته است، سلامت سازمانی^۱ است. سلامت سازمانی به وضعی فراتر از اثربخشی کوتاه‌مدت سازمانی دلالت دارد که به مجموعه‌ای از ویژگی‌های نسبتاً پردوام اشاره می‌کند و عبارت از دوام و بقای سازمان در محیط خود، سازگاری با آن و ارتقا و گسترش توانایی سازمان برای سازگاری بیش‌تر است (مهاجران، قلعه‌ای، اشرفی سلیم‌کندی و درویشی، ۱۳۹۷). سلامت سازمانی به معنی توانایی سازمان برای انجام

---

^۱. Organizational Health

وظایف خود به طور مؤثر است که باعث رشد و بهبود سازمان می‌شود. یک سازمان سالم جایی است که افراد می‌خواهند در آنجا بمانند و کار کنند و خود نیز افرادی سودمند و مؤثر باشند. در حقیقت سلامتی سازمان از لحاظ فیزیکی، روانی، امنیت، تعلق، شایسته‌سالاری و ارزش دانایی، تخصص، شخصیت ذی‌نفعان، رشد دادن به قابلیت‌های آن‌ها و انجام وظایف محول شده از سوی فراسیستم‌های خود در اثربخشی رفتار هر سیستمی تأثیر بسزایی دارد (طاهری و شعبانی، ۱۳۹۶). سلامت سازمانی دارای هفت بعد است که عبارتند از: یگانگی نهادی: عبارت است از توانایی سازمان برای تطابق با محیط. نفوذ مدیر: به توانایی‌های مدیر در تحت تأثیر قرار دادن فکر و عمل فرادستان خود اشاره دارد. ملاحظه‌گری: رفتاری است که مدیر را دوست، حامی و همکار کارکنان نشان می‌دهد چنین مدیری به نتایج کارکنان توجه دارد و پذیرای پیشنهادات آنان است. ساخت‌دهی: به رفتار کارگرا و هدف‌گرای مدیر اشاره دارد. پشتیبانی منابع: به سازمانی اشاره دارد که دارای مواد و وسایل لازم و تجهیزات کافی و حتی اضافی بوده و این مواد و وسایل به راحتی قابل حصول هستند. روحیه: احساس اطمینان، اعتماد، همدردی و دوستی بین کارکنان را شامل می‌شود. تأکید علمی: منظور تأکیدات سازمان برای ارتقای سطح تخصص و مهارت‌های فنی کارکنان است (داد سیاهی، پورشافعی، عسگری و سالاری‌نژاد، ۱۳۹۴).

یکی دیگر از متغیرهای مهم و اثرگذار بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی در معلمان که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است، خوش‌بینی تحصیلی^۱ است. خوش‌بینی تحصیلی باوری مثبت در معلمان است مبنی بر این که آن‌ها می‌توانند با تأکید بر تدریس و یادگیری و با اعتماد به مشارکت والدین و دانش‌آموزان و با ایمان به ظرفیت و کارآیی خود در غلبه بر مشکلات و شکست با تلاش و پشتکار، سبب پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان شوند (مؤمنی مهموئی و جلالی بارزاری، ۱۳۹۵). این سازه روان‌شناختی متشکل از سه مؤلفه کارآمدی معلم، تأکید تحصیلی و اعتماد معلم به والدین و دانش‌آموزان است که در سطح (سازمانی) مدرسه و (فردی) معلم تأیید شده است. احساس کارآمدی معلم به صورت قضاوت‌های وی در مورد قابلیتش برای دستیابی به نتایج مطلوب در زمینه مشارکت و یادگیری آن‌ها، حتی درباره

---

1. Academic Optimism

رابطه بین سلامت سازمانی و مسئولیت-پذیری اجتماعی با نقش میانجی خوش‌بینی تحصیلی در معلمان....121

دانش‌آموزان سرسخت یا بی‌انگیزه تعریف می‌شود و ارتباط تنگاتنگی با پیشرفت دانش‌آموز از یک سو و اشتیاق در تدریس از سوی دیگر دارد. تأکید تحصیلی بدین معناست که معلمان به کارهای آموزشی اولویت دهند و انتظارات بالایی از موفقیت دانش‌آموزان داشته باشند. رابطه اعتماد آمیز شامل احساس خیرخواهی، قابلیت اطمینان، صلاحیت، راست‌گویی و پذیرا بودن است. هنگامی که معلمان خوش‌بین باشند، به توانایی‌های خود در یاددهی و به والدین برای حمایت از کلاس درس اعتماد خواهند داشت (بدری گرگری، بیرامی و غلامی، ۱۳۹۴). علاوه بر آن خوش‌بینی تحصیلی به منزله جلوه‌ای از باورها و نگرش‌های مثبت معلم، اثراتی مطلوب بر سلامت روانی و بهزیستی معلمان نیز می‌گذارد. خوش‌بینی و امید در معلمان سبب مقاومت بیشتر در برابر افسردگی، عملکرد حرفه‌ای بهتر در موقعیت‌های چالش‌برانگیز و سلامت جسمی بیش‌تر آنان می‌شود. معلمان خوش‌بین به ویژگی‌های مثبت دانش‌آموزان کلاس، مدرسه و جامعه توجه دارند. چنین معلمانی به سبب داشتن اهداف چالش‌برانگیز، تلاش زیاد، پافشاری، تاب‌آوری و بازخوردهای سازنده، دانش‌آموزانی تلاشگر و با انگیزه پرورش می‌دهند. وجود این ویژگی‌ها موجب می‌شوند تا معلمان خوش‌بین در طراحی و اجرای برنامه‌ها و فعالیت‌های آموزشی خود اهداف و تبحر سطح بالایی را برای دانش‌آموزان خود مشخص سازند (حمیدی، ۱۳۹۴). بهادری (۱۳۹۸) با پژوهشی با عنوان رابطه مؤلفه‌های سلامت سازمانی با اعتماد سازمانی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی نشان داد که بین مؤلفه‌های سلامت سازمانی (هفت مؤلفه تأکید علمی، روحیه، حمایت منابع، ساخت‌دهی، ملاحظه‌گری، نفوذ مدیر و یگانگی نهادی) با اعتماد سازمانی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی کارکنان رابطه‌ای معنی‌دار وجود دارد. قطبی (۱۳۹۸) با پژوهشی با عنوان بررسی رابطه بین مؤلفه‌های سلامت سازمانی، اعتماد سازمانی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی کارکنان نشان داد که سلامت سازمانی و اعتماد سازمانی بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی کارکنان تأثیر معناداری دارد. آثارتمر و مقتدر منصوری (۱۳۹۸) با پژوهشی با عنوان بررسی نقش مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی بر سلامت سازمانی کارکنان نشان دادند که سلامت سازمانی قادر است تغییرات مسئولیت اجتماعی را تبیین کند. سلامت سازمانی بر مسئولیت اجتماعی تأثیر دارد و برازش مدل اندازه‌گیری مناسب است. دهقانی و محمدی (۱۳۹۸) با پژوهشی با عنوان بررسی رابطه خوش‌بینی تحصیلی معلمان و سلامت سازمانی با اثربخشی مدرسه در مدارس نشان دادند که بین متغیرهای خوش‌بینی تحصیلی معلمان و سلامت سازمانی با اثربخشی مدارس،

همبستگی مثبت، بین مؤلفه‌های خوش‌بینی تحصیلی با اثربخشی مدارس، همبستگی مثبت و معنادار و بین مؤلفه‌های سلامت سازمانی با اثربخشی مدارس، همبستگی مثبت و معنادار وجود دارد. هم‌چنین سلامت سازمانی، خوش‌بینی تحصیلی را پیش‌بینی می‌کند. کوهی (۱۳۹۵) با پژوهشی با عنوان بررسی تأثیر سلامت سازمانی بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی نشان داد که میزان سلامت سازمانی در سطح متوسط به پایین و میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی نیز در سطح متوسط به بالا قرار گرفته است. بین سلامت سازمانی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی همبستگی مستقیم و معنی‌داری وجود دارد و سه بعد سلامت سازمانی یعنی روحیه و انگیزش، سرعت و زمان انجام کارها و رهبری سازمان تغییرات مسئولیت‌پذیری اجتماعی کارکنان را مورد تبیین قرار می‌دهد. تقوایی یزدی (۱۳۹۵) با پژوهشی با عنوان رابطه مؤلفه‌های سلامت سازمانی با اعتماد سازمانی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی دبیران آموزش و پرورش نشان داد که بین مؤلفه‌های سلامت سازمانی (هفت مؤلفه تأکید علمی، روحیه، حمایت منابع، ساخت‌دهی، ملاحظه‌گری، نفوذ مدیر و یگانگی نهادی) با اعتماد سازمانی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی دبیران رابطه‌ای معنی‌دار وجود دارد. صفری و سلیمانی (۲۰۱۹) با پژوهشی با عنوان رابطه فرهنگ خوش‌بینی تحصیلی معلمان و پیشرفت دانش‌آموزان نشان دادند که بین خوش‌بینی تحصیلی معلمان و پیشرفت دانش‌آموزان رابطه معنی‌داری وجود دارد. بین مؤلفه‌های فرهنگ خوش‌بینی تحصیلی (احساس خودکارآمدی، اعتماد به نفس معلمان و تأکید تحصیلی معلمان) و موفقیت دانش‌آموزان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. لینگ^۱ (۲۰۱۹) با پژوهشی با عنوان تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر عملکرد سازمانی: مدیریت دانش به عنوان تعدیل‌کننده نشان داد که مسئولیت‌پذیری اجتماعی تأثیر مثبتی بر عملکرد سازمانی دارد. هم‌چنین مدیریت دانش نقش تعدیل‌کننده در رابطه بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد سازمانی را دارد. آلنزی^۲ (۲۰۱۹) با پژوهشی با عنوان رابطه بین عملکردهای رهبری و خوش‌بینی تحصیلی در میان اعضای هیئت علمی دانشگاه نشان داد که بین عملکردهای رهبری و خوش‌بینی تحصیلی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد. فنک و چن^۳ (۲۰۱۸) با پژوهشی با عنوان تأثیر رهبری عدالت اجتماعی مدیران بر خوش‌بینی تحصیلی معلمان نشان دادند که بین رهبری عدالت اجتماعی و خوش‌بینی تحصیلی معلمان رابطه مثبت

---

1. Ling

2. Alenezi

3. Feng & Chen

رابطه بین سلامت سازمانی و مسئولیت-پذیری اجتماعی با نقش میانجی خوش‌بینی تحصیلی در معلمان....123

وجود دارد. جنسیت تأثیر تعدیل‌کننده‌ای در رابطه بین رهبری عدالت اجتماعی و خوش‌بینی تحصیلی معلمان را دارد. کیم و تاپا^۱ (۲۰۱۸) با پژوهشی با عنوان رابطه رهبری اخلاقی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد سازمانی نشان دادند که رهبری اخلاقی به‌طور قابل توجهی مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد سازمانی را تحت تأثیر قرار می‌دهد، هم‌چنین مسئولیت‌پذیری اجتماعی نیز تأثیر مثبتی بر عملکردهای سازمانی دارد. وانگ^۲ (۲۰۱۸) با پژوهشی با عنوان رابطه بین خوش‌بینی تحصیلی و سبک‌های مدیریت کلاس نشان داد که بین خوش‌بینی تحصیلی و سبک‌های مدیریت کلاس یک رابطه قوی وجود دارد. از بین سه سبک مدیریت، سبک مدیریت مداخله‌گرانه بیش‌ترین رابطه را با خوش‌بینی تحصیلی دارد. ارن^۳ (۲۰۱۴) با پژوهشی با عنوان شناسایی رابطه بین مسئولیت شخصی معلمان آینده‌نگر، خوش‌بینی تحصیلی، امید و احساسات در مورد تدریس نشان داد که بین خوش‌بینی تحصیلی و مسئولیت شخصی معلمان آینده‌نگر ارتباط معناداری وجود دارد. عسکری و رحیمی (۲۰۱۴) با پژوهشی با عنوان خوش‌بینی تحصیلی معلمان: تأیید یک ساختار جدید نشان دادند که ساختار پرسش‌نامه بر اساس تناسب مدل متناسب و قابل قبول است. هم‌چنین بین جهت‌گیری معلم نسبت به زندگی و خوش‌بینی تحصیلی رابطه مثبت وجود دارد. کیم و اسکاون^۴ (۲۰۱۳) با پژوهشی با عنوان تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر انگیزش کارکنان نشان دادند که مسئولیت‌پذیری اجتماعی با روحیه و انگیزش شغلی کارکنان ارتباط مستقیم دارد. عوامل پیچیده فرهنگی، نهادی و سیاسی در ارتباط بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی سازمان‌ها و انگیزه مؤثرند. با توجه به مطالعات انجام شده در آموزش و پرورش، تا به حال مشابه این پژوهش، در معلمان مقطع ابتدایی شهر بهشهر پژوهشی انجام نشده است. لذا انجام چنین پژوهشی ضروری به نظر می‌رسد و با مطالعه بین سلامت سازمانی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی در معلمان در آینده می‌توان جهت بهبود عملکرد معلمان به نتایج دقیق‌تری دست یافت. علاوه بر این نتایج این پژوهش می‌تواند راهگشایی باشد برای سایر پژوهشگرانی که علاقه‌مند هستند در این زمینه به مطالعه بپردازند و هم‌چنین برای مسئولان سازمان آموزش و پرورش الهام‌بخش باشد تا به نیازهای سازمانی معلمان توجه نموده و در راستای افزایش مسئولیت‌پذیری

---

1. Kim & Thapa

2. Wang

3. Eren

4. Kim & Scullion

اجتماعی در معلمان گام‌های مهم‌تری بردارند. لذا هدف پژوهش حاضر بررسی نقش میانجی خوش‌بینی تحصیلی در رابطه بین سلامت سازمانی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی در معلمان بوده است. براساس سؤال تحقیق و اهداف مطالعه فرضیه‌های زیر مطرح شده‌اند:

- بین سلامت سازمانی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان رابطه وجود دارد.
- بین سلامت سازمانی و خوش‌بینی تحصیلی معلمان رابطه وجود دارد.
- بین خوش‌بینی تحصیلی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان رابطه وجود دارد.
- بین سلامت سازمانی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی با نقش میانجی خوش‌بینی تحصیلی در معلمان رابطه وجود دارد.

پژوهش از نظر هدف کاربردی و از لحاظ روش توصیفی، از نوع همبستگی بوده است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه معلمان مقطع ابتدایی شهر بهشهر در سال تحصیلی ۹۹-۹۸ به تعداد ۱۸۰ نفر بوده است. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کرجسی و مورگان استفاده گردید که بر اساس آن تعداد ۱۲۳ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای مشخص شدن این تعداد نمونه از جامعه آماری با مشخصات فوق از شیوه نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای بر حسب جنسیت استفاده شده است. در این پژوهش جهت گردآوری داده‌ها از ابزارهای زیر استفاده شد.

پرسش‌نامه سلامت سازمانی: در پژوهش حاضر به منظور سنجش متغیر سلامت سازمانی از پرسش‌نامه هوی و فیلدمن (۱۹۹۶) استفاده شده است. این ابزار شامل ۴۴ سؤال است که هفت مؤلفه یگانگی نهادی، نفوذ مدیر، ملاحظه‌گری، ساخت‌دهی، پشتیبانی منابع، روحیه و تأکید علمی را شامل می‌شود. گویه‌ها با مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت (هرگز، بندرت، گاهی، غالباً و همیشه) و به ترتیب از ۱ تا ۵ نمره‌گذاری شده است. در پژوهش فرجی خیای، ویسی و طهماسبی قرایی (۱۳۹۳) ضریب پایایی این مقیاس برابر ۰/۹۶ گزارش شده است. هم‌چنین دادسیاهی، پورشافعی، عسگری و سالاری‌نژاد (۱۳۹۴) نیز پایایی این مقیاس را با استفاده از روش آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۷ گزارش کرده‌اند. در این پژوهش نیز مقدار ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۹۲ محاسبه شده است.

رابطه بین سلامت سازمانی و مسئولیت-پذیری اجتماعی با نقش میانجی خوش‌بینی تحصیلی در معلمان...125

پرسش‌نامه مسئولیت‌پذیری اجتماعی: در پژوهش حاضر به منظور سنجش مسئولیت‌پذیری اجتماعی در معلمان از مقیاس مسئولیت‌پذیری اجتماعی کارول (۱۹۹۱) استفاده شده است که این مقیاس دارای ۲۰ گویه است و دارای ۴ مؤلفه شامل مسئولیت‌پذیری اقتصادی، مسئولیت‌پذیری قانونی، مسئولیت‌پذیری اخلاقی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی است.

سؤالات آن بر اساس یک مقیاس پنج گزینه‌ای لیکرت (کاملاً مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم و کاملاً موافقم) و به ترتیب با نمرات ۱ تا ۵ نمره‌گذاری می‌شود. ضریب پایایی گزارش شده به وسیله سبحانی، محمدی و حاتمی (۱۳۹۶) برای این مقیاس با استفاده از آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۹ شده است. پایایی این مقیاس نیز توسط صادقی و جنانی (۱۳۹۶) با استفاده از آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۸ گزارش شده است. هم‌چنین در این پژوهش نیز مقدار پایایی این مقیاس با استفاده از آلفای کرونباخ برابر ۰/۷۲ محاسبه شده است.

پرسش‌نامه خوش‌بینی تحصیلی: در پژوهش حاضر به منظور سنجش خوش‌بینی تحصیلی معلمان از مقیاس خوش‌بینی تحصیلی بیرد، هوی و وولفوک هوی (۲۰۱۰) استفاده شده است. این پرسش‌نامه شامل ۱۱ سؤال است؛ که سه مؤلفه کارآمدی معلم، اعتماد معلم به والدین و دانش‌آموزان و تأکید تحصیلی را می‌سنجد؛ که سؤالات آن بر اساس یک طیف پنج درجه‌ای از نوع لیکرت (خیلی کم، کم، تا حدی، زیاد و خیلی زیاد) و به ترتیب با نمرات ۱ تا ۵ نمره‌گذاری شده است. حداقل و حداکثر نمره به ترتیب ۱۱ و ۵۵ است و هرچه نمره آزمون به ۵۵ نزدیک‌تر باشد نشانه خوش‌بینی تحصیلی بالاتر معلم است. مقدار ضریب پایایی این مقیاس توسط قنبرلو، غلامعلی لواسانی و اژه‌ای (۱۳۹۴) با استفاده از روش آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۷ گزارش شده است.

هم‌چنین پایایی این مقیاس توسط ناستی‌زایی، کاشانیان و قاینی‌نژاد (۱۳۹۶) با روش‌های آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۷ گزارش شده است. مقدار پایایی این ابزار در این پژوهش نیز با استفاده از روش آلفای کرونباخ برابر ۰/۷۹ به دست آمد که ضریب قابل قبولی است.

در نهایت جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها و تبدیل آن‌ها به اطلاعات معنی‌دار و هم‌چنین آزمون سؤال‌ها و برازندگی مدل پژوهش از مدل‌یابی معادلات ساختاری با روش حداقل مربعات جزئی و با کمک نرم‌افزار پی‌ال‌اس استفاده شده است.

یافته‌ها

یافته‌های به‌دست آمده در خصوص ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخ‌دهندگان در این پژوهش نشان داد که ۱۹/۵ درصد از آزمودنی‌ها را مرد (۲۴ نفر) و ۸۰/۵ درصد از آنان را زن (۹۹ نفر) تشکیل داده بودند. وضعیت تحصیلی اعضای مورد مطالعه نشان داد که ۰/۸ درصد (۱ نفر) از آزمودنی‌ها دیپلم، ۱۳/۸ درصد (۱۷ نفر) کاردانی، ۶۵ درصد (۸۰ نفر) کارشناسی، ۱۹/۵ درصد (۲۴ نفر) کارشناسی ارشد و ۰/۸ درصد (۱ نفر) دکترا بوده است. هم‌چنین ۱۳ درصد (۱۶ نفر) از پاسخگویان سابقه خدمت خود را تا پنج سال، ۲۷/۶ درصد (۳۴ نفر) از شش تا ده سال، ۲۱/۱ درصد (۲۶ نفر) از یازده تا پانزده سال، ۷/۳ درصد (۹ نفر) از شانزده تا بیست سال، و ۳۰/۹ درصد (۳۸ نفر) بالاتر از بیست و یک سال اعلام کرده‌اند.

جدول (۱): نتایج آزمون فرضیه اول پژوهش

Sig	(α)	ضریب همبستگی	متغیرها
۰/۰۰۰	۰/۰۵	۰/۵۸۵	سلامت سازمانی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی

در جدول ۱ نتایج شاخص‌ها نشان می‌دهد که میزان سطح معنی‌داری این آزمون برابر با ($\text{sig}=0/000$) که کم‌تر از مقدار ۰/۰۵ است، بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان فرضیه صفر رد و فرضیه پژوهش تأیید شده است. هم‌چنین مقدار ضریب همبستگی محاسبه شده ($I=0/585$) بین متغیرها نشان دهنده آن است که بین دو متغیر همبستگی مثبت و رابطه معناداری وجود دارد؛ یعنی با افزایش سلامت سازمانی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان نیز افزایش می‌یابد و بالعکس.

جدول (۲): نتایج آزمون فرضیه دوم پژوهش

Sig	(α)	ضریب همبستگی	متغیرها
۰/۰۰۱	۰/۰۵	۰/۶۸۱	سلامت سازمانی و خوش‌بینی تحصیلی

طبق نتایج جدول ۲ میزان سطح معنی‌داری این آزمون برابر با ($\text{sig}=0/001$) کم‌تر از مقدار ۰/۰۵ است، بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان فرضیه صفر رد و فرضیه پژوهش تأیید شده است. هم‌چنین مقدار ضریب همبستگی محاسبه شده ($I=0/681$) بین متغیرها نشان دهنده آن است که بین دو متغیر همبستگی مثبت و

رابطه بین سلامت سازمانی و مسئولیت-پذیری اجتماعی با نقش میانجی خوش بینی تحصیلی در معلمان....127

رابطه معناداری وجود دارد؛ یعنی با افزایش سلامت سازمانی، خوش بینی تحصیلی معلمان نیز افزایش می یابد و بالعکس.

جدول (۳): نتایج آزمون فرضیه سوم پژوهش

متغیرها	ضریب همبستگی	(α)	Sig
خوش بینی تحصیلی و مسئولیت پذیری اجتماعی	۰/۴۲۱	۰/۰۵	۰/۰۰۰

همان طوری که در جدول ۳ ملاحظه می گردد میزان سطح معنی داری این آزمون برابر با ($\text{sig}=0/000$) کم تر از مقدار $0/05$ است، بنابراین با 95 درصد اطمینان فرضیه صفر رد و فرضیه پژوهش تأیید شده است. هم چنین مقدار ضریب همبستگی محاسبه شده ($r=0/421$) بین متغیرها نشان دهنده آن است که بین دو متغیر همبستگی مثبت و رابطه معناداری وجود دارد؛ یعنی با افزایش خوش بینی تحصیلی، مسئولیت پذیری اجتماعی معلمان نیز افزایش می یابد و بالعکس.

برای بررسی برازش مدل اندازه گیری سه معیار پایایی ترکیبی، روایی همگرا و آلفای کرونباخ استفاده می شود. برای سنجش پایایی مدل اصلی این پژوهش به بررسی پایایی ترکیبی، روایی همگرا و آلفای کرونباخ پرداخته شده است؛ که نتایج آن در جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴: ارزیابی مدل بیرونی متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین واریانس استخراج شده (AVE)	پایایی ترکیبی	R ²	آلفای کرونباخ
سلامت سازمانی	۰/۶۹۸	۰/۹۳۸	-	۰/۹۲۹
خوش بینی تحصیلی	۰/۶۵۵	۰/۸۶۰	۰/۳۵۱	۰/۸۱۷
مسئولیت پذیری اجتماعی	۰/۵۲۸	۰/۸۰۸	۰/۳۰۸	۰/۷۸۰

همان طور که در جدول ۴ مشخص شده است، تمامی متغیرها از پایایی ترکیبی بالایی در مدل برخوردارند. پایایی ترکیبی و ضریب آلفای کرونباخ در مورد همه متغیرها بیش تر از $0/7$ است؛ که بیانگر این است، نتایج پژوهش حاضر در مورد این دو معیار، برازش مناسب مدل را تأیید می کند. فورنل و لارکر^۱ (1981) مقدار $0/7$ را مقدار ملاک برای این معیار معرفی کرده اند. هم چنین معیار روایی همگرا که مختص مدل سازی معادلات ساختاری است، بررسی شد. این معیار نشان دهنده میانگین واریانس استخراج شده

¹. Fornell & Larcker

بین هر سازه با شاخص‌های خود است. به بیان ساده‌تر AVE میزان همبستگی یک سازه با شاخص‌های خود را نشان می‌دهد که هرچه این همبستگی بیش‌تر باشد، برازش نیز بیش‌تر است. با توجه به جدول ۴، AVE در مورد تمامی متغیرها بیش‌تر از ۰/۵ است؛ که در نتیجه روایی همگرایی مدل و مناسب بودن برازش مدل‌های اندازه‌گیری تأیید می‌شود؛ یعنی یک متغیر پنهان قادر است بیش از نیمی از واریانس شاخص‌های آشکار خود را تبیین کند؛ بنابراین می‌توان گفت که مدل استفاده‌شده در این پژوهش از کیفیت مناسب برخوردار بوده است.

برای بررسی برازش مدل ساختاری با روش پی‌ال‌اس در این پژوهش از ضرایب R Squares یا R^2 استفاده می‌شود. R^2 معیاری است که برای متصل کردن بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری مدل‌سازی معادلات ساختاری به کار می‌رود؛ و نشان از تأثیری دارد که یک متغیر مستقل (برون‌زا) بر یک متغیر وابسته (درون‌زا) می‌گذارد. هر چه مقادیر R^2 مربوط به سازه‌های درون‌زای یک مدل بیش‌تر باشد، نشان از برازش بهتر مدل است. ضریب تعیین یا R^2 معیاری است که مقدار آن بین صفر تا یک است؛ که مقادیر بزرگ‌تر مطلوب‌تر است. کوهن^۱ (۱۹۸۸) سه مقدار ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ را به‌عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R^2 بیان کرده است. مقدار R^2 که نشان‌دهنده توانایی مدل در توصیف سازه‌هاست. برای متغیر خوش‌بینی بیش‌تر از ۰/۳۵ و متغیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی نزدیک به ۰/۳۵ است؛ که در نهایت این نتایج نشان‌دهنده آن است که مدل ارائه‌شده از برازش مناسب و قوی برخوردار است.

برازش مدل کلی

پس از بررسی برازش بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری مدل، برازش مدل کلی از طریق معیار GOF که شاخصی برای بررسی برازش مدل جهت پیش‌بینی متغیرهای درون‌زا است، استفاده می‌شود؛ که مقدار آن بین صفر تا یک قرار دارد؛ و مقادیر نزدیک به یک نشانگر کیفیت مناسب مدل هستند؛ و توانایی پیش‌بینی کلی مدل را مورد بررسی قرار می‌دهد؛ و مدل آزمون شده پیش‌بینی متغیرهای مکنون درون‌زا را دارد. این معیار از طریق رابطه زیر محاسبه می‌شود.

$$Gof = \sqrt{\text{communalities} \times R^2}$$

^۱. Cohen

رابطه بین سلامت سازمانی و مسئولیت-پذیری اجتماعی با نقش میانجی خوش‌بینی تحصیلی در معلمان....129

به طوری که Communalities نشانه میانگین مقادیر اشتراکی هر سازه هست و R^2 نیز مقدار میانگین مقادیر R Squares سازه‌های درون‌زای مدل است. بر اساس جدول شماره ۲ مقادیر ضریب تعیین (R^2) به دست آمده متغیرها به ترتیب برابر ۰/۳۵۱ و ۰/۳۰۸ است که میانگین این ضرایب برابر ۰/۳۲۹ است. هم‌چنین مقادیر اشتراکات (میانگین واریانس استخراج‌شده) متغیرها به ترتیب برابر ۰/۶۹۸، ۰/۶۵۵ و ۰/۵۲۸ است که میانگین اشتراکات این سه متغیر برابر ۰/۶۲۷ می‌شود؛ بنابراین مقدار GOF مدل عبارت است از:

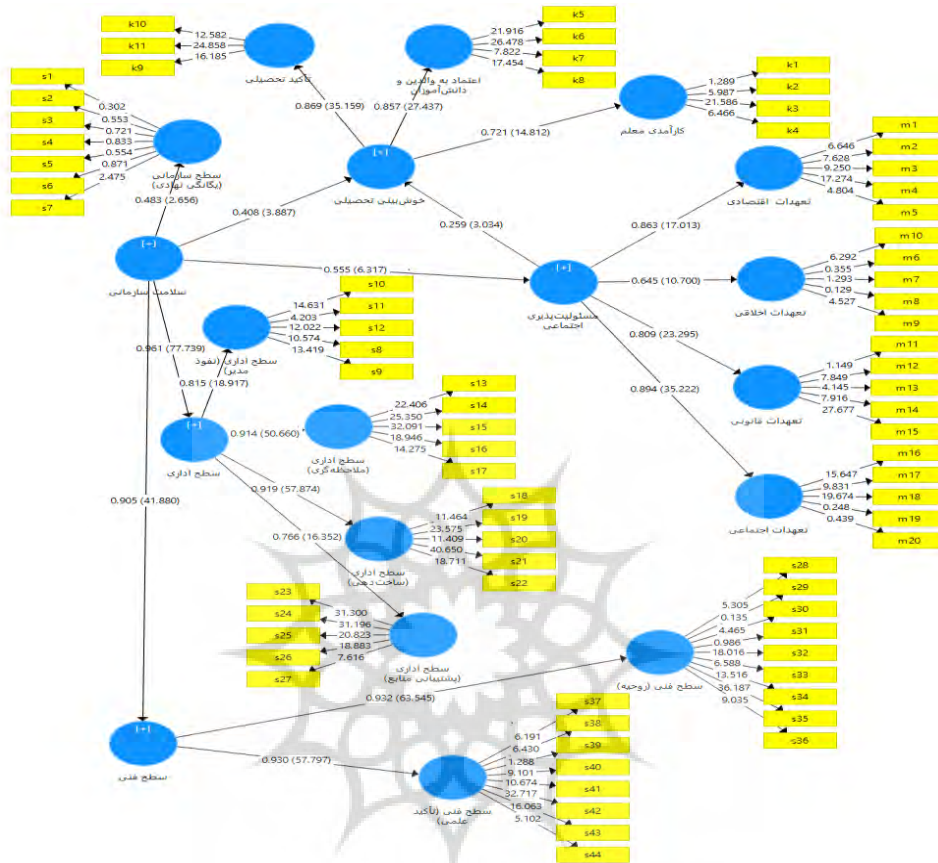
$$\sqrt{0/627 \times 0/329} = 0/454$$

وتزلزل و همکاران^۱ (۲۰۰۹) سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ را به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای نیکویی برازش معرفی کرده‌اند. با توجه به این که مقدار GOF برابر ۰/۴۵۴ به دست آمد و این مقدار بیش‌تر از ۰/۳۶ است، نشان از برازش قوی کلی مدل پژوهش دارد؛ بنابراین می‌توان گفت برازش کلی مدل پژوهش بسیار مناسب است.

به منظور آزمون فرضیه چهارم پژوهش از الگویابی معادلات ساختاری استفاده شده است. در این آزمون ملاک قضاوت، مقدار معناداری است. شکل ۱ مدل‌های پژوهش را در حالت معناداری ضرایب (-T value) نشان می‌دهد. این مدل در واقع تمامی معادلات ساختاری (ضرایب مسیر) را با استفاده از آماره T آزمون می‌کند. بر طبق این مدل ضریب مسیر و بار عاملی در سطح اطمینان ۹۵٪ معنادار است، اگر مقدار آماره T خارج بازه (۱/۹۶- تا ۱/۹۶+) قرار گیرد، در نتیجه ضریب مسیر، معنادار نیست.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

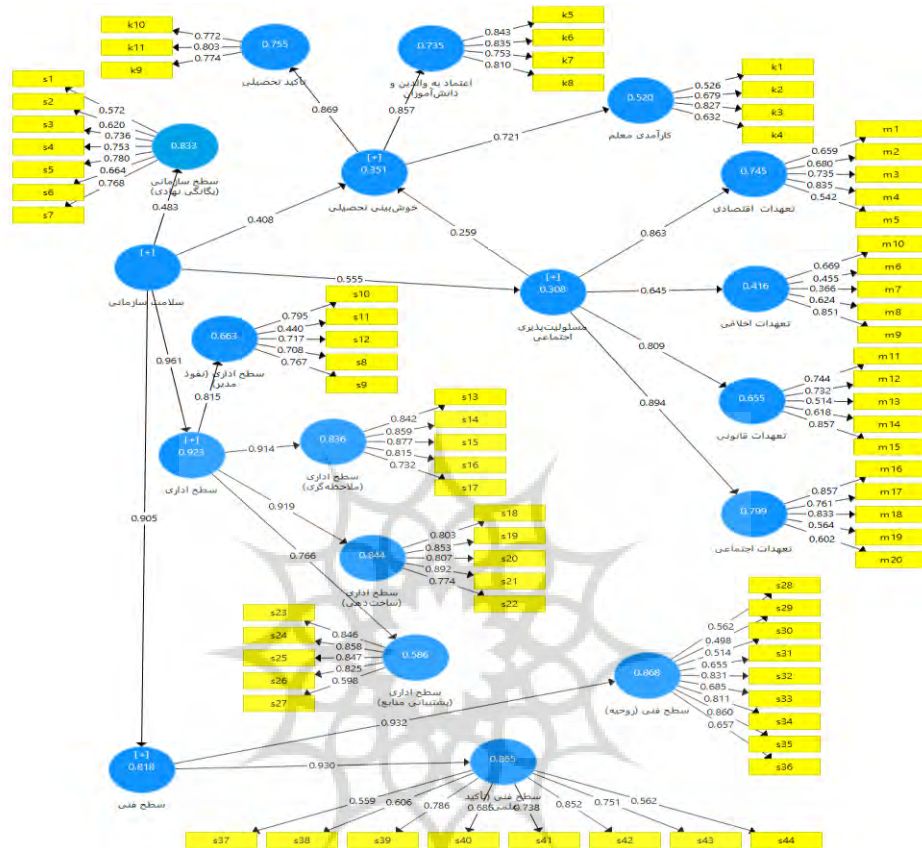
^۱. Wetzels et al

شکل ۱ مدل آزمون شده متغیرهای پژوهش بر مبنای T-value

همان طوری که در شکل ۱ نشان داده شده است، مقادیر T-value برای تمامی مسیرها از مقدار استاندارد قدر مطلق $1/96$ بیش تر است و گواهی بر وجود رابطه معناداری بین متغیرهای پژوهش دارد. مقدار T-value محاسبه شده بین دو متغیر سلامت سازمانی و خوش بینی تحصیلی برابر $3/887$ را نشان می دهد که بیانگر وجود رابطه معناداری بین این دو متغیر است. مقدار T-value محاسبه شده بین دو متغیر خوش بینی تحصیلی و مسئولیت پذیری اجتماعی برابر $3/034$ را نشان می دهد که بیانگر وجود رابطه معناداری بین این دو متغیر است. مقدار T-value محاسبه شده بین دو متغیر سلامت سازمانی و مسئولیت پذیری اجتماعی برابر $6/317$ را نشان می دهد که بیانگر وجود رابطه معناداری بین این دو متغیر است.

رابطه بین سلامت سازمانی و مسئولیت-پذیری اجتماعی با نقش میانجی خوش‌بینی تحصیلی در معلمان... 131

شکل ۲ مدل آزمون شده متغیرهای پژوهش بر مبنای ضرایب مسیر

هم‌چنین در شکل ۲ ضرایب مسیر که بیانگر شدت رابطه است، مشاهده می‌شود. اندازه ضریب مسیر نشان‌دهنده قدرت و قوت رابطه بین دو متغیر است. برخی محققان بر این باورند که ضریب مسیر بزرگ‌تر از ۰/۱ یک میزان مشخص از تأثیر در مدل را نشان می‌دهد. اعداد روی مسیرها نشان‌دهنده ضریب مسیر، اعداد داخل دایره برای متغیرهای درون‌زا بیانگر R^2 و اعداد روی فلش‌های متغیر پنهان بیانگر بارهای عاملی است. مقدار ضریب تعیین R^2 نیز نشان‌دهنده این مطلب است که چه مقدار از متغیر وابسته به کمک متغیر مستقل تبیین می‌شود. ضرایب مسیر در شکل ۲، بیانگر آن است که مقدار ۳۵/۱ درصد از واریانس استفاده شده از متغیر خوش‌بینی تحصیلی و مقدار ۳۰/۸ درصد از واریانس استفاده شده از متغیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی توسط متغیر سلامت سازمانی تبیین می‌شود؛ بنابراین نتایج پژوهش نشانگر آن

است که عوامل پیشنهاد شده به خوبی توانایی اندازه گیری مفهوم موردنظر را دارند؛ که بر اساس مدل ایجادشده از طریق مدل یابی ساختاری متغیرهای سلامت سازمانی و خوش بینی تحصیلی بر مسئولیت پذیری اجتماعی معلمان مؤثر هستند. خلاصه نتایج الگویابی معادلات ساختاری در جدول شماره ۵ ارائه شده است.

جدول ۵: نتایج آزمون فرضیه چهارم پژوهش

رابطه بین متغیرها	آماره T	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل	نتیجه
سلامت سازمانی ← خوش بینی تحصیلی	۳/۸۷۷	۰/۴۰۸	-	۰/۴۰۸	تأیید
خوش بینی تحصیلی ← مسئولیت پذیری اجتماعی	۳/۰۳۴	۰/۲۵۹	-	۰/۲۵۹	تأیید
سلامت سازمانی ← مسئولیت پذیری اجتماعی	۶/۳۱۷	۰/۵۵۵	-	۰/۵۵۵	تأیید
سلامت سازمانی ← خوش بینی تحصیلی ← مسئولیت پذیری اجتماعی			۰/۴۰۸ * ۰/۲۵۹ = ۰/۱۰۶	۰/۶۶۱	تأیید

نتایج جدول ۵ نشان می دهد که اثر مستقیم سلامت سازمانی بر خوش بینی تحصیلی با ضریب مسیر (۰/۴۰۸) و ($t=۳/۸۷۷$)، اثر مستقیم خوش بینی تحصیلی بر مسئولیت پذیری اجتماعی با ضریب مسیر (۰/۲۵۹) و ($t=۳/۰۳۴$) و اثر مستقیم سلامت سازمانی بر مسئولیت پذیری اجتماعی با ضریب مسیر (۰/۵۵۵) و ($t=۶/۳۱۷$) معنادار و مثبت است و با توجه به این نتایج، رابطه بین متغیرهای پژوهش تأیید می شود. برای بررسی تأثیر سلامت سازمانی بر مسئولیت پذیری اجتماعی با نقش میانجی خوش بینی تحصیلی، باید ضریب اثر غیرمستقیم (حاصل ضرب اثر مستقیم سلامت سازمانی بر خوش بینی تحصیلی در اثر مستقیم خوش بینی تحصیلی بر مسئولیت پذیری اجتماعی) محاسبه شود. مقدار ضریب اثر غیرمستقیم سلامت سازمانی بر مسئولیت پذیری اجتماعی برابر ۰/۱۰۶ است که نشان می دهد نقش میانجی خوش بینی تحصیلی در رابطه بین سلامت سازمانی و مسئولیت پذیری اجتماعی معنی دار است که بدین ترتیب سؤال اصلی پژوهش نیز تأیید می گردد؛ بنابراین می توان نتیجه گرفت که متغیر خوش بینی تحصیلی اثر میانجی در رابطه بین سلامت سازمانی و مسئولیت پذیری اجتماعی را دارد.

بحث و نتیجه گیری

نتایج حاصل از یافته های این پژوهش نشان داد که بین سلامت سازمانی و خوش بینی تحصیلی با مسئولیت پذیری اجتماعی در معلمان رابطه معناداری وجود دارد و متغیر خوش بینی تحصیلی اثر میانجی در رابطه بین سلامت سازمانی و مسئولیت پذیری اجتماعی را دارد. هم چنین شاخص های برازندگی مدل

رابطه بین سلامت سازمانی و مسئولیت-پذیری اجتماعی با نقش میانجی خوش‌بینی تحصیلی در معلمان...133

حاکمی از آن است که مدل ارائه‌شده از برازش مناسبی برخوردار است. بررسی پیشینه پژوهش حاکمی از همسانی نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر با یافته‌های پژوهش‌های دیگر محققان دارد. نتایج بررسی بهادری (۱۳۹۸) که نشان می‌دهد بین مؤلفه‌های سلامت سازمانی (تأکید علمی، روحیه، حمایت منابع، ساخت‌دهی، ملاحظه‌گری، نفوذ مدیر و یگانگی نهادی) با مسئولیت‌پذیری اجتماعی کارکنان رابطه‌ای معنی‌دار وجود دارد. پژوهش قطبی (۱۳۹۸) که نتایج آن نشان می‌دهد سلامت سازمانی بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی کارکنان تأثیر معنادار دارد. پژوهش آثار ترم و مقتدر منصوری (۱۳۹۸) که بر اساس نتایج آن سلامت سازمانی تغییرات مسئولیت اجتماعی را تبیین می‌کند و سلامت سازمانی بر مسئولیت اجتماعی تأثیر دارد و هم‌چنین برازش مدل اندازه‌گیری مناسب است.

پژوهش دهقانی و محمدی (۱۳۹۸) که بر اساس نتایج آن بین متغیرهای خوش‌بینی تحصیلی معلمان و سلامت سازمانی همبستگی مثبت وجود دارد. هم‌چنین سلامت سازمانی، خوش‌بینی تحصیلی را پیش‌بینی می‌کند. پژوهش کوهی (۱۳۹۵) که نشان می‌دهد بین سلامت سازمانی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی همبستگی مستقیم و معنادار وجود دارد و سه بعد سلامت سازمانی یعنی روحیه و انگیزش، سرعت و زمان انجام کارها و رهبری سازمان تغییرات مسئولیت‌پذیری اجتماعی کارکنان را مورد تبیین قرار می‌دهد. پژوهش تقوایی یزدی (۱۳۹۵) که نشان می‌دهد بین مؤلفه‌های سلامت سازمانی (تأکید علمی، روحیه، حمایت منابع، ساخت‌دهی، ملاحظه‌گری، نفوذ مدیر و یگانگی نهادی) و مسئولیت‌پذیری اجتماعی دیران رابطه‌ای معنادار وجود دارد. پژوهش لینگ (۲۰۱۹) که نشان می‌دهد مسئولیت‌پذیری اجتماعی تأثیر مثبتی بر عملکرد سازمانی دارد. پژوهش آلتزی (۲۰۱۹) که نشان می‌دهد که بین عملکردهای رهبری و خوش‌بینی تحصیلی همبستگی مثبت و معنادار وجود دارد. پژوهش فنگ و چن (۲۰۱۸) که نشان می‌دهد بین رهبری عدالت اجتماعی و خوش‌بینی تحصیلی معلمان رابطه مثبت وجود دارد.

پژوهش کیم و تاپا (۲۰۱۸) که نشان می‌دهد مسئولیت‌پذیری اجتماعی تأثیر مثبتی بر عملکرد سازمانی دارد. پژوهش ارن (۲۰۱۴) که نشان می‌دهد بین خوش‌بینی تحصیلی و مسئولیت شخصی معلمان آینده‌نگر ارتباط معنادار وجود دارد. پژوهش عسکری و رحیمی (۲۰۱۴) که نشان می‌دهد ساختار پرسش‌نامه خوش‌بینی تحصیلی بر اساس تناسب مدل، متناسب و قابل قبول است. هم‌چنین بین جهت‌گیری معلم نسبت به زندگی و خوش‌بینی تحصیلی رابطه مثبت وجود دارد. پژوهش کیم و اسکاوان (۲۰۱۳) که نشان می‌دهد

مسئولیت‌پذیری اجتماعی با ابعاد سلامت سازمانی یعنی روحیه و انگیزش شغلی کارکنان ارتباط مستقیم دارد و بین عوامل پیچیده سازمانی با مسئولیت‌پذیری اجتماعی رابطه وجود دارد؛ بنابراین می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که مسئولیت اجتماعی معلم اقتضا می‌کند که یک معلم نه تنها برای دانش‌آموزان یک محیط مناسب یاددهی-یادگیری و پرورشی مطلوب فراهم می‌کند و موقعیت تأثیرگذاری که در آن قرار دارد را جدی می‌گیرد. بلکه باید آن‌ها را درک کرده و برای زندگی در یک جامعه بزرگ‌تر آماده کند و به دانش‌آموزان آموزش دهد که چگونه در جامعه آینده قرار خواهند گرفت. او باید زندگی فردی و اجتماعی و شخصیت دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار دهد و آن‌ها را به ایده‌ها، ارزش‌ها و رفتارهای مناسبی مجهز کند تا به‌عنوان یک شهروند شایسته وارد جریان زندگی اجتماعی شوند. معلم از طریق ایجاد نگرش علمی، فرهنگی، اجتماعی، انسانی و زیست‌محیطی می‌تواند در ذهن نسل جوان جامعه روحیه مسئولیت‌پذیری اجتماعی و دیدگاه‌های مختلف مرتبط با آن را القا کند و باعث تقویت احساس مسئولیت‌پذیری در دانش‌آموزان شود؛ بنابراین، تقویت روحیه مسئولیت‌پذیری در معلمان می‌تواند به‌عنوان یک الگوی مناسب، شرایط و موقعیت بهتری را برای دانش‌آموزان جهت آماده‌سازی و تقویت رفتار شهروندی و راه‌های کمک به افراد جامعه به‌منظور بروز رفتار مسئولیت‌پذیری اجتماعی را برای نسل آینده جامعه فراهم کند.

در مدارس رفتار معلمان در فرآیند یاددهی-یادگیری به روش مناسب و سالم برای مدیریت مدارس بسیار مهم است که در این زمینه، سلامت سازمانی می‌تواند به ایجاد تعهد معلمان در مدرسه و افزایش عملکرد آنان با ایجاد یک فضای کاری مطلوب منجر گردد. برای حفظ معلمان در مدارس و افزایش حس مسئولیت‌پذیری اجتماعی آنان باید سلامت سازمانی افزایش یابد؛ بنابراین مدیران مدارس باید در جهت افزایش سلامت سازمانی در مدارس تلاش کنند تا از این طریق مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان را افزایش دهند و نرخ گردش معلمان را پایین نگه دارند. علاوه بر این توسعه و تقویت سلامت سازمانی هزینه‌های سازمانی را کاهش می‌دهد و باعث تأثیرگذاری بر اثربخشی، رضایت از کار، تعهد سازمانی، عملکرد شغلی و سلامت معلمان می‌شود؛ که این امر مستلزم دارا بودن مدارس به مدیران مؤثر و کارآمد، افزایش احترام به معلم، مشخص نمودن نقش و جایگاه اجتماعی معلم، دسترسی آسان معلم به منابع، افزایش روحیه در معلمان و فراهم نمودن شرایط ارتقای شغلی برای معلمان امکان‌پذیر است.

رابطه بین سلامت سازمانی و مسئولیت-پذیری اجتماعی با نقش میانجی خوش‌بینی تحصیلی در معلمان... 135

یکی از متغیرهایی که تأثیر مستقیم بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان دارد، خوش‌بینی تحصیلی است. معلم به‌عنوان یک فرد متخصص و حرفه‌ای که از طریق احساس کارآمدی خویش در مورد قابلیتش برای دستیابی به نتایج مطلوب در زمینه مشارکت و یادگیری دانش‌آموزان، القای انگیزه به یادگیری و اولویت‌بندی فعالیت‌های آموزشی و افزایش انتظارات خویش از موفقیت تحصیلی در دانش‌آموزان از طریق اعتماد به والدین و دانش‌آموزان جهت همکاری آنان برای حمایت از کلاس درس می‌تواند شرایط و موقعیتی را فراهم آورد تا دانش‌آموزان از یادگیری و پیشرفت تحصیلی خویش راضی باشند؛ و والدین استراتژی‌های خود را برای تشویق دانش‌آموزان به یادگیری افزایش دهند. علاوه بر این خوش‌بینی و امید در معلم به منزله جلوه‌ای از باورها و نگرش‌های مثبت، اثرات مطلوبی بر سلامت روانی و جسمی معلم می‌گذارد و سبب می‌شود تا او عملکرد حرفه‌ای بهتری در موقعیت‌های چالش‌برانگیز از خود بروز دهد. معلم خوش‌بین به ویژگی‌های مثبت نظیر مسئولیت‌پذیری در قبال مدرسه و جامعه بیشتر توجه دارد. لذا چنین معلمی تلاش زیادی می‌کند تا دانش‌آموزانی مسئولیت‌پذیر، تلاشگر و با انگیزه پرورش دهند. وجود ویژگی‌های خوش‌بینی تحصیلی در معلم موجب می‌شود تا او در طراحی و اجرای برنامه‌ها و فعالیت‌های آموزشی خویش اهداف و تبحر سطح بالایی از مسئولیت‌پذیری اجتماعی را برای دانش‌آموزان خود مشخص نماید؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود مدیران مدارس و سیاست‌گذاران نظام آموزشی اعتماد بین معلم، دانش‌آموزان و والدین را بهبود بخشیده و از طریق افزایش خوش‌بینی تحصیلی برای معلمان و مربیان کم‌تجربه و بی‌تجربه شرایط شغلی مناسب‌تری را برای این‌گونه از معلمان فراهم نمایند.

توصیه می‌شود مدیران مدارس در راستای بهبود وضعیت سلامت سازمانی باید در محیط مدرسه مجموعه‌ای از ویژگی‌هایی را که برای تداوم، بقای سازمان و سازگاری با مدرسه لازم است را برای معلمان و دانش‌آموزان فراهم نمایند؛ و برای ایجاد مدارس سالم باید به روابط بین فردی توجه بیشتری داشته باشند و انتظارات قابل قبول مشتریان داخلی و خارجی مدرسه را برآورده نموده و با ایجاد سازگاری بین اهداف مدرسه و اهداف معلمان می‌توانند یک محیط آموزشی و تربیتی سالم را برای معلمان فراهم کنند.

با توجه به نقش مؤثر مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان در قبال مدرسه و جامعه، پیشنهاد می‌شود طراحی، تدوین و اجرای برنامه‌های آموزشی برای معلمان در مدرسه در راستای افزایش تعهد و تکلیف معلمان به انجام کارهایی باشد که حافظ و ارتقادهنده رفاه جامعه و علایق سازمان آموزش و پرورش است؛ تا بستری صحیح و مناسب برای آموزش دانش‌آموزان مسئولیت‌پذیر فراهم شود.

توصیه می‌شود که مدیران مدارس موضوع مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان را به‌طور جدی مورد توجه قرار دهند و در راستای توسعه و تقویت حس مسئولیت‌پذیری اجتماعی معلمان در قبال دانش‌آموزان، برنامه‌ریزی‌های مناسبی را در قالب برگزاری کارگاه‌های منظم آموزشی برای معلمان تدارک ببینند. یکی از محدودیت‌های پژوهش حاضر این بود که پرسشنامه تنها ابزار گردآوری داده‌ها بوده است. محدودیت دیگر پژوهش استفاده از روش همبستگی بود که قادر به بررسی روابط علت و معلولی میان متغیرها نیست. همچنین به دلیل حجم پایین نمونه و محدود شدن جامعه مورد مطالعه به معلمان مقطع ابتدایی اداره آموزش و پرورش شهر بهشهر، تعمیم نتایج آن به معلمان سایر مقاطع و کارکنان سایر سازمان‌ها باید با رعایت احتیاط انجام گیرد؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی، مشابه این پژوهش با حجم نمونه بزرگ‌تر و در مقطع متوسطه و همچنین سازمان‌های دیگر، با استفاده از روش تحقیق دیگر و به کمک سایر ابزارهای گردآوری داده‌ها، انجام و نتایج آن با یافته‌های این پژوهش مقایسه شود.

منابع

- آثارتر، محمد و مقتدر منصور، البرز. (۱۳۹۸). بررسی نقش مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی بر سلامت سازمانی (مطالعه موردی کارکنان شبکه بهداشت و درمان ارومیه). مدیریت بهداشت و درمان، دوره ۱۰، شماره ۳، صص ۲۰-۷.
- بدری گرگری، رحیم؛ بیرامی، منصور و غلامی، سمیه. (۱۳۹۴). رابطه خوش‌بینی تحصیلی و جهت‌گیری هدف شغلی با رضایت شغلی معلمان. فصلنامه تعلیم و تربیت، دوره ۳۱، شماره ۲، صص ۸۹-۷۱.
- بهادری، عبدالله. (۱۳۹۸). رابطه مؤلفه‌های سلامت سازمانی با اعتماد سازمانی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی در پست‌بانک خراسان شمالی. کنفرانس بین‌المللی مدیریت، حسابداری، اقتصاد و بانکداری در هزاره سوم، ۲۸ اردیبهشت، تهران، شرکت همایش آروین البرز.
- تقوایی یزدی، مریم. (۱۳۹۵). رابطه مؤلفه‌های سلامت سازمانی با اعتماد سازمانی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی دبیران آموزش و پرورش شهر ساری. رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، دوره ۷، شماره ۳، صص ۹۵-۱۱۶.

رابطه بین سلامت سازمانی و مسئولیت-پذیری اجتماعی با نقش میانجی خوش بینی تحصیلی در معلمان....137

حمیدی، فریده. (۱۳۹۴). بررسی رابطه ذهن آگاهی و ویژگی‌های شخصیتی معلمان با خوش بینی آموزشی آنان. فصلنامه خانواده و پژوهش، دوره ۱۲، شماره ۴، صص ۷۶-۵۷.

داد سیاهی، کریم؛ پورشافعی، هادی، عسگری، علی و سالاری‌نژاد، رحیمه. (۱۳۹۴). نقش پیش‌بینی کننده سلامت سازمانی در مشارکت‌پذیری کارکنان مورد مطالعه: سازمان آموزش و پرورش شهر بیرجند. فصلنامه مطالعات فرهنگی - اجتماعی خراسان، دوره ۱۰، شماره ۱، صص ۹۲-۷۱.

دهقانی، سنور و محمدی، رزگار. (۱۳۹۸). بررسی رابطه خوش‌بینی تحصیلی معلمان و سلامت سازمانی با اثربخشی مدرسه در مدارس هیئت امنایی و عادی ابتدایی. پژوهش در آموزش ابتدایی، دوره ۱، شماره ۲، صص ۵۶-۴۳.

زند، خلیل؛ موسوی جد، سید محمد؛ سیف‌پناهی، حامد و راستاد، آرمان. (۱۳۹۴). رابطه رهبری اخلاقی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی (مطالعه موردی کارکنان سایت اداری سنندج). جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیست‌وششم، شماره ۴، صص ۲۲۲-۲۱۳.

سبحانی، یزدان؛ محمدی، سردار و حاتمی، سعید. (۱۳۹۶). طراحی مدل تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی مجموعه‌های ورزشی خصوصی شهر کرمانشاه بر رفتار و نگرش مشتریان. مدیریت ورزشی، سال نهم، شماره ۲، صص ۳۷۲-۳۵۹.

صادقی، فرزانه و جنانی، حمید. (۱۳۹۶). بررسی ارتباط بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی با ارزش ادراک شده و رضایت مشتریان باشگاه‌های ورزشی شهرستان همدان. مطالعات جامعه‌شناسی، دوره ۹، شماره ۳۵، صص ۱۰۰-۸۳.

طاهری، عبدالمحمد و شعبانی، محمد. (۱۳۹۶). رابطه سبک تفکر (قانون‌گذار، اجرایی و قضاوت‌گرا) و کارآفرینی مدیران با سلامت سازمانی کارکنان. رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، سال هشتم، شماره ۳، صص ۳۲۶-۳۰۹.

فرجی خیای، فرزاد؛ ویسی، محمد و طهماسبی قزایی، احمد. (۱۳۹۳). رابطه سلامت سازمانی و اعتماد سازمانی از دیدگاه کارکنان بیمارستان‌های آموزشی منتخب دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز. مدیریت بهداشت و درمان، دوره ۵، شماره ۳، صص ۶۳-۵۳.

قطبی، سیده فوزیه. (۱۳۹۸). بررسی رابطه بین مؤلفه‌های سلامت سازمانی، اعتماد سازمانی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی کارکنان. سومین کنفرانس بین‌المللی تحولات نوین در مدیریت، اقتصاد و حسابداری، ۳۱ مرداد، تهران، انجمن تعالی کسب و کار ایران.

قنبرلو، سلمان؛ غلامعلی لواسانی، مسعود و اژه‌ای، جواد. (۱۳۹۴). رابطه خوش‌بینی تحصیلی و هوش هیجانی معلمان با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان. مجله روان‌شناسی، سال نوزدهم، شماره ۳، صص ۲۳۴-۲۱۸.

کوهی، کمال. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر سلامت سازمانی بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی (مورد مطالعه: کارکنان دانشگاه تبریز). توسعه اجتماعی، دوره ۱۰، شماره ۴، صص ۵۸-۳۳.

مؤمنی مهموئی، حسین و جلالی بارزازی، سعید. (۱۳۹۵). رابطه خوش‌بینی تحصیلی معلمان با ادراک حمایت اجتماعی، انگیزه پیشرفت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان. رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، دوره ۷، شماره ۲، صص ۲۰۰-۱۸۱.

- مهاجران، بهناز؛ قلعه‌ای، علیرضا؛ اشرفی سلیم‌کندی، فرشید و درویشی، زین‌العابدین. (۱۳۹۷). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و سلامت سازمانی با میانجی‌گری عزت‌نفس سازمانی. جامعه‌شناسی کاربردی، دوره ۲۹، شماره ۴، صص ۵۸-۳۹.
- ناستی‌زایی، ناصر؛ کاشانیان، ملیحه و قاینی‌نژاد، زهرا. (۱۳۹۶). رابطه سبک رهبری توزیعی با عملکرد شغلی و خوشبینی تحصیلی دبیران. فصلنامه مشاوره شغلی و سازمانی، دوره نهم، شماره ۳۱، صص ۱۲۳-۱۰۷.
- Alenezi, A. F. (2019). The Relationship between distributed leadership practices and academic optimism among faculty members in Northern Border University. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 9(1), 61-90.
- Asgari, A., & Rahimi, Sh. (2014). Teachers' Academic Optimism: Confirming a New Construct. *International Journal of Scientific Management and Development*, 2(5), 104-109.
- Beard, K. S., Hoy, W. K., & Woolfolk Hoy, A. (2010). Academic optimism of individual teachers: Confirming a new construct. *Teaching and Teacher Education*, 26, 1136-1144.
- Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences*. Lawrence Erlbaum associates, Inc., Hillsdale.
- Eren, A. (2014). Uncovering the links between prospective teachers' personal responsibility, academic optimism, hope, and emotions about teaching: a mediation analysis. *Social Psychology of Education*, 17:73-104.
- Feng, F., & Chen. W. L. (2018). The Effect of Principals' Social Justice Leadership on Teachers' Academic Optimism in Taiwan. *Education and Urban Society (EUS)*, *Education and Urban Society*, 51(9), 1245-1264.
- Fornell, C., & Larcker, D. (1981). Structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
- Kim Ch. H., & Scullion, H. (2013). The effect of corporate social responsibility (csr) on employee motivation: a cross-national study. *Poznan University of economics review*, 13(2): 5-30.
- Kim, M.S., & Thapa, B. (2018). Relationship of ethical leadership, corporate social responsibility and organizational performance. *Journal of sustainability*, 10(2):1-16.
- Ling Y., H. (2019). Influence of corporate social responsibility on organizational performance. *Journal of Information and Knowledge Management Systems*, 3(49):327-352.
- Safari, M., & Soleimani, N. (2019). The Relationship between Teachers' Academic Optimism Culture and Student Achievement in Junior High Schools in Tehran. *Journal of Education Experiences*, 1(2), 43-58.
- Wang, X. (2018). The Relationship between Academic Optimism and Classroom Management Styles of Chinese Teachers in Bangkok, Thailand. *RSU International Research Conference*, 4 May 2018, 669-678.
- Wetzels, M., Odekerken-Schroder, G., & Van Oppen, C. (2009). Using PLS path modeling for assessing hierarchical construct models: Guidelines and empirical illustration. *MIS Quarterly*, 33(1): 177.